

BOSHLANG'ICH TA'LIMDA ESTETIK TARBIYANI O'RNI VA AHAMIYATI

Andijon viloyati Andijon tumani

36-umumiy o'rta ta'lim maktabining Boshlang'ich sinf o'qituvchisi

Xakimova Zulxumor Kobilovna

Annotatsiya: *boshlang'ich sinf o'quvchilarini tabiat bilan tanishtirishda sinfdan tashqari mashg'ulotlarning tutgan o'rni, shuningdek, estetik tarbiyani shakllantirishning o'ziga xos xususiyatlari aniqlandi, dars jarayonida o'quvchilarning estetik tarbiyasi shakllantirishda zamonaviy ta'lim texnologiyalaridan foydalanildi, boshlang'ich sinf o'quvchilarining estetik tarbiyasi shakllantirishda tabiiy fanlarning o'rni va samaradorligi aniqlandi.*

Kalit so'zlar: *boshlang'ich sinf, estetik tarbiya, tabiiy fanlar, tabiatni muhofaza qilish, tirik tabiat burchagi, estetik his, go'zallik, kamtarlik, axloq-odob.*

Kichik yoshdagi maktab o'quvchilari uchun atrof olamni hayajon bilan qabul qilish xarakterlidir. Bolalar hamma narsani qarab chiqishlari, qo'l bilan ushlab ko'rishlari, kattalarning tushuntirishlarini bajonidil tinglashlariga qaramay, atrofdagi hodisalarda ko'p narsalarni payqab olmaydilar, chunki ular o'zlarining hissiyot va qiziqishlarini qo'zg'atuvchi ta'sirlarga e'tibor beradilar, muhim bo'lsa ham hayajon uyg'otmaydigan narsalarga e'tibor bermaydilar. Shunga ko'ra bolalarni tabiiy ob'ektlar bilan tanishtirib borishda ularning jozibaliligiga, go'zalligiga alohida e'tibor berish lozim. Estetik tarbiyaning samarali vositalaridan biri tabiiy fanlarni o'qitishda mashhur rassomlar chizgan suratlarning nusxalaridan foydalanish va o'qituvchining badiiy asarlaridan parchalarni sharhlab tushuntirishidir, chunki tabiatni shoirona qabul qilish, uni chuqurroq tushunish hamda go'zalligini his etishga yordam beradi. O'quvchi yoshlar o'yin faoliyatidan

maktab hayotiga moslashishi uchun ham ko'rgazmalilik alohida ahamiyatga ega. Bolalarning estetik hislarini rivojlantirishga, did-u farosatlarini shakllantirishga va bilim doiralarini kengaytirishga tabiatga ekskursionlar uyushtirishga katta ta'sir ko'rsatadi. Tabiatni o'rganish uni estetik qabul qilish bilan uyg'unlashishi kerak. Chunki, bola tabiatini qancha chuqurroq idrok qilsa, shuncha u bolaga shodlik bag'ishlaydi, uning oldida tabiat har tomonlama namoyon bo'ladi. Kichik yoshdagi maktab o'quvchilarini tabiatdagi mehnatga ijodiy munosabatni (maysazorlar, bog'lar, istirohat bog'larini shakllantirish) tarbiyalash kerak. Tirik tabiat burchagi, o'quv-tajriba maydonchasidagi ishlar, uy vazifasi va yozgi topshiriqlarni rasmiylashtirish, sinfdan tashqari ishlar (sinfdan tashqari o'qish uchun kitoblar tanlash, ko'rgazma, ertaliklar tashkil qilish) shunga xizmat qilishi mumkin. Biroq barcha e'tibor faqat tabiat ob'ektlari bilan zavqlanishga qaratilsa, estetik tarbiya ta'sirli bo'lmaydi [3].

Estetik tarbiyaning vazifasi:

- tabiatda go'zallikni ko'rishgina emas, balki uni idrok etishga, ya'ni estetik qabul qilishni idrok etish bilan bog'lashga;

- tabiatda go'zallikni bunyodga keltirish va uni muhofaza qilishga, ya'ni estetika bilan mehnat madaniyatini bog'lashga;

- tabiatda hamda jamiyatda xulq-atvor hamda muomala madaniyati qoidalariga rioya qilishga, ya'ni estetika bilan etikani bog'lashga o'rgatishdir.

Tabiiy fanlarni o'qitish jarayonida estetik tarbiya har tomonlama, rejali ravishda, o'quvchilarning tabiat bilan muloqotda bo'lishlarining barcha shakllarini hisobga olgan holda olib borilmog'i lozim. Estetik did estetik ongning muhim tarkibiy qismlardan biri bo'lib, his-tuyg'u va tafakkur birligi, inson o'zligini ifodalovchi bahodir. Estetik didga ega bo'lgan inson atrof - muhitni go'zallik va xunuklik, ulug'vorlik va tubanlik, fojaviylik va kulgililik kabi mezoniy tushunchalari orqali ko'zdan kechiradi. Yuksak estetik didga ega bo'lishi o'zining gina emas, atrof-dagilarga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bu qobiliyat tabiiy-tug'ma qobiliyatga borib taqalsa-da, ammo o'zini asosan tarbiya, ijtimoiy munosabatlar

orqali ro'yobga chiqaradi. Estetik did ham aqliy (fahm), ham axloqiy (farosat), ham hissiy tarbiya uyg'unlashgan umumiylikdan iborat.

Estetik tarbiya - eng avvalo har bir kishida badiiy hissiyot tuyg'ularini, badiiy didni tarbiyalashdir. Ilmiy dunyoqarashga asoslangan nafosat, did, his - tuyg'ular va ko'nikmalarning o'sib borishi jarayonida insonning o'zi ham ma'naviy boyib, hayoti yanada sermazmun bo'ladi. Yashayotgan zamoniga nisbatan mehr-muhabbati ortib boradi. Bularning hammasi har bir insonda go'zallikni xunukdan, jirkanchlikdan farq qila bilish qobiliyatini shakllantiradi, uni yanada rivojlantiradi .

Estetik tarbiya bugungi kunda shunisi bilan muhimki, did-farosatlilik mehnatda, ishlab chiqarishda, kundalik amaliy faoliyatda - har bir inson uchun hayotiy ehtiyojga aylanib qolgan. Donolardan biri go'zallik axloq-odobning tug'ishgan singlisidir, degan edi. Darhaqiqat, odob va nafosat tarbiyasi o'zaro chambarchas bog'liq holda amalga oshiriladi. Chunki, nafosat tarbiyasining natijasi axloq-odobda, chiroyli xatti-harakat, go'zal munosabatda va hayotga, kelajakka, insonlarga, tabiatga muhabbatda ko'rinadi. Xalqimiz "Kamtarlik ham husn" deydi. Mana shu birgina iborada chuqur ma'no bor. Estetik tarbiya orqali o'quvchilarda kamtarlik xislati tarkib topadi. Bu xislat kishilarning eng go'zal belgisidir. Shuni alohida ta'kidlash joizki, ayrim o'quvchilar go'zallikni tor ma'noda tushunadilar. Ya'ni chiroyni ko'pincha husn jamolda deb bilishadi. Bu bir tomonlama tushunchadir. Har tomonlama ma'noda esa chiroy husn - jamol, qalb go'zalligida, ma'noli so'zdir. Xalqimiz bejizga "Chiroy husnu jamolda emas, - fazlu kamolda" deb aytmagan!

Boshlang'ich ta'limda estetik tarbiyani shakllantirish jarayonida tanlangan ta'lim mazmuni maqsadga muvofiqlik darajasiga ko'ra o'qitish shakllari: dars, darsdan tashqari ishlar, sinfdan tashqari mashg'ulotlar jarayonida foydalanish bo'yicha saralanadi. Boshlang'ich ta'limda estetik tarbiyani shakllantirishda qiyosiy tahlil, pedagogik kuzatuv, anketa so'rovlari, amaliy mashqlar, ekskursiya tashkil etish jarayonlarida amalda sinab ko'rildi. Natijada, Boshlang'ich ta'limda estetik tarbiyani shakllantirishning modernizatsiyalashgan, takomillashgan tizimni yaratishga xizmat qiladi. Boshlang'ich ta'limda estetik tarbiyani shakllantirish,

ularning mohiyatini anglash, o'quvchilarning mustaqil va ijodiy fikr yuritish ko'nikmalarini rivojlantirish bugungi kunning dolzarb muammosi sanaladi. Jumladan:

1. Boshlang'ich ta'limda estetik tarbiyani shakllantirish o'quvchilarning psixologik xususiyatlari, didaktik tamoyillar asosida hamda o'qituvchi pedagogik mahoratiga bog'liqligi ko'rsatilgan holda, tabiiy bilimlarning chuqur va puxtaligini ta'minlash mumkinligi aniqlandi.

2. Boshlang'ich ta'limda estetik tarbiyani shakllantirishga oid materiallar tanlanib, ularni amaliyotga tatbiq etish bo'yicha ko'rsatmalar ishlab chiqildi.

3. Dars jarayonida o'quvchilarda estetik tarbiyani shakllantirishga oid tanlangan samarali metodlari (didaktik, mantiqiy, og'zaki bayon etish, kuzatish, mustaqil ishlash, zamonaviy ta'lim texnologiyalari), shakllari (dars, sinfdan va maktabdan tashqari ishlar), vositalari (tarqatma, didaktik, texnik) aniqlandi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarning estetik tarbiyasini shakllantirishda tabiiy fan darsligining o'rni beqiyosdir. Eng avvalo shu fanni o'rgatuvchi ustoz bolaning tabiatga bo'lgan qarashlarini salbiydan, ijobiyga o'zgartirishi kerak

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Yakubov, S., & Zokirov, Z. (2021). ЛЮБОВЬ К РОДИТЕЛЯМ И ПОЧИТАНИЕ ИХ-ОСНОВНОЕ ЗВЕНО ВОСПИТАНИЯ. *Theoretical & Applied Science*, (4), 439-442.

2. Xurramov, R. S., Zokirov, J. G. O., & Temirova, M. K. Q. (2021). Ethnopedagogical Fundamentals of Developing Interest in Natural Aesthetics in Primary School Students. *Scientific progress*, 2(7), 832-839.

3. Zokirov, J., & Matluba, T. (2022). ALISHER NAVOIY HAYOTI VA IJODINI O'RGANISHDA MATN USTIDA ISHLASH USULLARI. TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI, 2(4), 218-223.